Tio färre arbetsår för invandrare

Under 1960-talet arbetade personer födda i Sverige och utrikes födda i lika hög utsträckning. Sedan 1970-talet har invandrarnas situation på arbetsmarknaden försämrats avsevärt. Detta gäller såväl de nyanlända invandrarna som utrikes födda med lång bosättningstid i Sverige.

Av Åke Nilsson

Under 1950- och 1960-talen var sysselsättningen i Sverige hög bland både inrikes och utrikes födda män. Några påtagliga skillnader i förvärvsfrekvens förekom inte. Förvärvsfrekvensen för kvinnor födda utomlands var under samma period högre än bland kvinnor födda i Sverige. Samtidigt var kvinnors förvärvsfrekvens bar omkring hälften av männens.

Integrationen på arbetsmarknaden

Fram till början av 1960-talet ökade antalet sysselsatta inom gruv- och tillverkningsindustrin. Under perioden 1960–1975 nådde dessa näringsgrenar sin högsta sysselsättningsnivå. Samtidigt var fortfarande antalet sysselsatta inom jord- och skogsbruk betydande. Efterfrågan på arbetskraft var stor. Det var lätt för personer som inte behärskade det svenska språket att få arbete.

Från 1960-talet fram till i dag har antalet sysselsatta inom gruv- och tillverkningsindustrin minskat med 30 procent samtidigt som antalet sysselsatta inom offentliga och privata tjänster expanderat kraftigt. Efterfrågan på arbetskraft har helt ändrat struktur sedan 1970-talet. Detta har påverkat förvärvsfrekvensen för nyanlända invandrare på ett dramatiskt sätt.

Vad som också påverkar förvärvsfrekvenserna är återutvandringens omfattning. Denna var betydligt större bland dem som invandrade på 1960-talet än vad den har varit de senaste årtiondena. Troligen återvände den tidens arbetskraftsinvandrare om de hade svårt att få arbete eller inte trivdes till sitt tidigare hemland. De senaste decenniernas invandrare har inte i samma omfattning kommit till Sverige av arbetsmarknadsskäl och återutvandringen är lägre.

Antal år i förvärvsarbete

Andelen förvärvsarbetande beräknas som en kvot mellan antalet förvärvsarbetande i ett åldersintervall t.ex. 16–74 år, och antalet personer i samma åldersintervall. Förvärvsfrekvensen varierar med åldern. Den är för närvarande högst i åldrarna 30–54 år.

Det är möjligt att redovisa förvärvsfrekvenser efter ålder i ettårsklasser. För varje population, 16–74 år, måste man dock hålla reda på 59 värden. När flera grupper jämförs blir det en omöjlig informationsmängd att hålla reda på. För att förenkla lånar vi en metod från demografin – metoden att beräkna det summerade fruktsamhetstalet (TFR). Det summerade fruktsamhetstalet för ett bestämt år tolkas som det antal barn som en kvinna får under sin reproduktionsperiod enligt årets fruktsamhet och under förutsättning att ingen dödlighet förekommer t.o.m. 49 år. För att tillämpa samma metod som används för att beräkna TFR summeras ytan under kurvorna i diagrammet till vänster över förvärvsfrekvenser för män och kvinnor födda i Sverige och utomlands. Vi får då *summerat antal år i förvärvsarbete* för de olika populationerna. De 59 frekvenserna är nu komprimerade till ett värde.

Måttet anger det antal år i förvärvsarbete som en 16-åring i populationen skulle arbeta under sitt liv om det aktuella årets förvärvsfrekvenser blir bestående. Av måttet framgår t.ex. att män födda utomlands har ca 30 procent färre år i förvärvsarbete än män födda i Sverige. Tillämpar vi detta mått på de fyra populationerna i diagrammet får vi:

Summerat antal år i förvärvsarbete 2002

Födelseland och kön	Antal år
Män födda i Sverige	38
Kvinnor födda i Sverige	36
Män födda utomlands	27
Kvinnor födda utomlands	25

Utrikes födda arbetar i lägre utsträckning

Andelen förvärvsarbetande av befolkningen år 2002

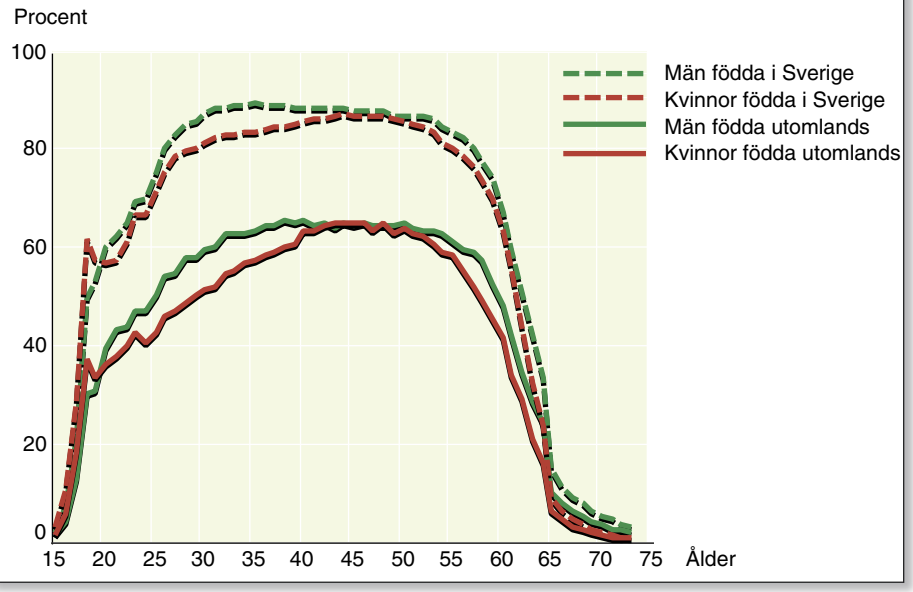

▲ *Det är stora skillnader i förvärvsfrekvens mellan personer födda i Sverige och utrikes födda. I de flesta åldrar är skillnaderna över 20 procentenheter.*

Allt större skillnader

Antal år i förvärvsarbete, födda i Sverige och utomlands, 1960–2002

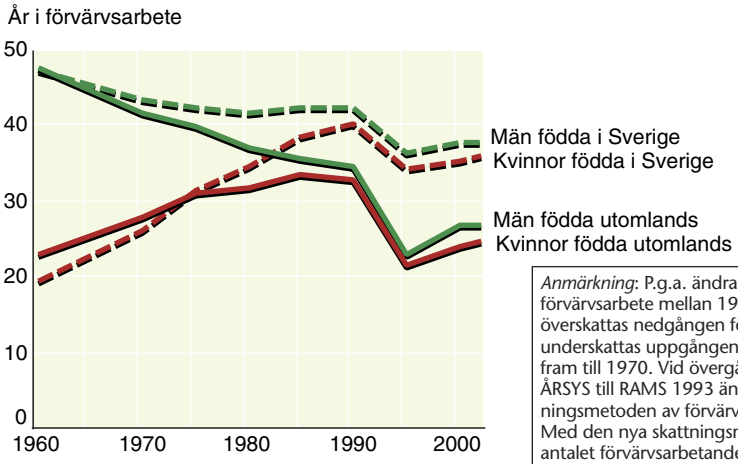

Källa: RAMS (Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik), ÅRSYS och Folk- och bostadsräkningarna, SCB.

Anmärkning: P.g.a. ändrad definition av förvärvsarbete mellan 1960 och 1970 överskattas nedgången för män och underskattas uppgången för kvinnor fram till 1970. Vid övergången från ÅRSYS till RAMS 1993 ändrades skattningsmetoden av förvärvsarbetande. Med den nya skattningsmetoden blev antalet förvärvsarbetande lägre. I diagrammet överskattas därför nedgången mellan 1990 och 1995 med ca 1 år.

▲ *För 40 år sedan arbetade personer födda i Sverige och utomlands i samma utsträckning. I dag förvärvsarbetar utrikes födda i genomsnitt drygt 10 år mindre än födda i Sverige.*

Definitioner

Förvärvsarbetande: som förvärvsarbetande räknas alla som har arbetat i genomsnitt minst en timme per vecka under november månad (RAMS) eller en timme under mätveckan (Folk- och bostadsräkningen). År 1960 var definitionen av förvärvsarbetande annorlunda – minst halv normal arbetstid – men med flera undantag.

Flyttningstidpunkt: tidpunkt för invandring anges som det datum när personen folkbokförs i Sverige. Tidpunkten för utvandring anges som den tidpunkt då personen avförs från folkbokföringen som emigrant.

Immigrant: person som har för avsikt att bosätta sig i landet minst ett år ska folkbokföras som invandare. För utomnordiska medborgare krävs dessutom uppehållstillstånd.

1970-talet vändpunkt

För att jämföra anknytningen till arbetsmarknaden mellan olika grupper har vi beräknat måttet ***antal år i förvärvsarbete*** för fyra populationer: kvinnor och män födda i Sverige och utomlands. Antalet år i förvärvsarbete fördubblades för kvinnor födda i Sverige från 1960 till 1990 och tangerade 1990 männens nivå. De Sverigefödda männens förvärvsarbete låg på en konstant hög nivå fram till 1990. Tidigare har vi konstaterat att sysselsättningen år 1960 var lika hög för män födda i Sverige som för män födda utomlands. Redan 1970 kan vi observera en antydan till att sysselsättningen för utrikes födda män är lägre än för inrikes födda. Här ser vi en föraning till att epoken med arbetskraftsinvandring klingar av. Efterfrågan på arbetskraft blir mindre och detta drabbar särskilt män födda utomlands. År 1990, då efterfrågan på arbetskraft åter var mycket hög i Sverige, var antalet år i förvärvsarbete för utrikes födda män 20 procent lägre än för inrikes födda. Antalet år i förvärvsarbete ökade för utrikes födda kvinnor fram till 1985 men i långsammare takt än för kvinnor födda i Sverige.

Den ekonomiska krisen i början 1990-talet slog hårt mot sysselsättningen och hårdast mot de utrikes födda. Antalet år i förvärvsarbete föll på fem år med 11 procent bland män födda i Sverige och något mer bland inrikes födda kvinnor. De utrikes födda drabbades under samma period av ett mer än dubbelt så stort fall i summerat antal år i förvärvsarbete. För männen blev nedgången ca 30 procent och för kvinnorna något högre.

Återhämtningen mellan 1995 till 2002 har procentuellt sett varit större bland de utrikes födda än de inrikes födda men ändå inte varit tillräcklig för att kompensera den kraftiga nedgången i början av 1990-talet.

Bosättningstidens betydelse

Integration är ett flitigt använt begrepp när sysselsättningen bland utrikes födda behandlas. Graden av integration på arbetsmarknaden anses ibland ha ett samband med hur länge man har bott i Sverige.

Under arbetskraftsinvandringens epok kan man inte konstatera något samband mellan förvärvsnivån och tid i Sverige. Med andra ord – de utrikes födda var efterfrågade på arbetsmarknaden oavsett vilken erfarenhet de hade av liv och leverne i Sverige. Men redan 1975 hade de nyanlända, dvs. personer med bosättningstid 0–4 år i Sverige, färre antal år i förvärvsarbete än vad tidigare invandrare hade. Denna negativa utveckling fortsatte fram till 1985 då summerat antal år i förvärvsarbete bland de nyanlända männen var hälften så många jämfört med de nyanlända männen 1970.

Den starka högkonjunkturen runt 1990 förbättrade dock situation något för de nyanlända invandrarna. Den ekonomiska krisen i början av 1990-talet drabbade inte bara de nyanlända invandrarna mycket hårt utan även de med en lång bosättningstid i Sverige.

Nedgången av summerat antal år i förvärvsarbete för utrikes födda beror på att:

- de nyanlända invandrarna har fått allt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden,
- antal år i förvärvsarbete tilltar bara marginellt med bosättningstiden i Sverige.

Avgörande betydelse för sysselsättningen har således den anknytning som de nyanlända får till arbetsmarknaden under de första åren i Sverige. Av naturliga skäl har invandrare från avlägsna länder, t.ex. asiatiska länder, en längre introduktionstid än t.ex. invandrare från de nordiska länderna. ●

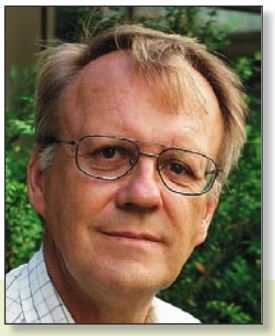

Åke Nilsson arbetar med demografisk analys vid SCB,
tfn: 08-506 945 34
e-post: ake.nilsson@scb.se